

Serie nouă Anul XXI
Nr. 8 (240) 2023

Scrisul Românesc

Revistă de cultură fondată la Craiova, în 1927, serie nouă, din ianuarie 2003
Publicată de Scrisul Românesc Fundația-Editura, recunoscută CNCS

Alexandru Rădvan - Mediteranean I, 2022

Florea
FIRAN

Ilie Constantin

Poet, prozator, critic literar, traducător, Ilie Constantin este unul dintre reprezentanții de seamă ai generației literare '60, deși critica literară îl omite uneori la o enumerare rapidă. Activitatea sa literară din țară este continuată cu aceeași intensitate și pasiune în Franța unde emigrează în 1973 și se stabilește la Paris.

Născut la 10 februarie 1939 în București, Ilie Constantin este fiul lui Stan Constantin, muncitor textilist și al Raliței (născută Constantinescu), taxatoare de tramvai. La București urmează clasele primare, gimnaziale și Liceul „Sfântul Sava”, apoi Facultatea de Filologie, Secția italiană, Universitatea București (1956-1961). În anii studenției frecventează cenaclurile literare „Ion Păun Pinceo”, „Theodor Neculuță”, „Cenaclul Tineretului” alături de Nicolae Labiș, Florin Mugur sau Gheorghe Tomozei, nume deja consacrate. În această perioadă este președinte al unui cenaclu studențesc și scrie primele versuri, debutând în revista „Tânărul scriitor” (nr. 2/1956), remarcat și încurajat de Miron Radu Paraschivescu într-un

articol (*Poeți tineri – Ilie Constantin*) din „Contemporanul”.

Editorial debutează în 1960 cu placheta de versuri *Vântul cutreieră apele*, cu o prezentare de Al. Philippide, în același timp cu Nichita Stănescu, Cezar Baltag, Nicolae Velea și Ștefan Bănuțescu, în Colecția „Luceafărul”, impunând valorile noii poetici a imaginarului. Virgil Tănase susținea că „Ilie Constantin este printre cei care au dreptul să ceară locul din frunte al generației sale poetice și că, în literatura română modernă, cosmogonia sa va atârna probabil mai greu decât atâtea elegii și laude care refac sistemul ptolemaic din jocul de crâșmă și adulații la banchet”.

Dacă primul volum cuprinde, după expresia poetului, „explicații la un tablou”, poeme dominate de lirism, volumul al doilea, *Desprinderea de țărnm* (1964), schimbă registrul, poezia sa evoluează sub „semnul unei reverii de factură apolinică”, și de multe ori poetul devine narcisist: „Uneori sunt foarte frumos,/ din depărtările oglinzii/ mă privesc ochii tăinuți ai unui zeu// e un triumf al trăsăturilor”.

Continuare în p. 2

Poezie

Andrei Codrescu
Adrian Bodnaru
Dan Duțescu

Geo Constantinescu
Dumitru Drincianu
Emanuel D. Florescu

Mihai Fircă
Rodica Grigore
Gabriela Nedelcu-Păsărin

Dodo Niță
Ion Parhon
Adrian Sângeorzan

Anda Simion
Emilian Ștefăruță

Anchetă

Paul Cernat
Peter Demeny
Adina Dinițoiu
Ioana Ieronim
Alexandru Uiuu

Eseu

Constantin Cubleșan – <i>Eminescu – Internarea la „Caritas”</i>	p. 4
Ioan Lascu – <i>Mode poetice și perpetuarea tradiției</i>	p. 6
Mihai Ene – <i>Despre timp și alți demoni</i>	p. 7
Ruxandra Cesereanu – <i>Milan Kundera – „Nemurirea”</i>	p. 11
Dumitru Radu Popa – <i>De ce doborân OZN-uri?</i>	p. 13
Carmen Firan – <i>De la templul lui Hercule-Amman...</i>	p. 15

Adriana Cărcu

Enigma

p. 5

Alexandru Rădvan,
Ultima zi pe pământ

Sumar

- Florea Firan, *Ilie Constantin* / pp. 1-3
 Constantin Cubleşan, *Eminescu – Internarea la „Caritas”* / p. 4
 Adriana Cârceu., *Enigma* / p. 5
 Andrei Codrescu, *Poem: Nerostite; Artă* / p. 5
 Ioan Lascu, *Mode poetice și perpetuarea tradiției* / p. 6
 Mihai Ene, *Despre timp și alți demoni* / p. 7
 Paul Cernat, *Ancheta* / p. 8
 Ioana Ieronim, *Ancheta* / p. 9
 Adina Dinițoiu, *Ancheta* / p. 9
 Alexandru Uiuu, *Ancheta*: / pp. 9, 10
 Peter Demeny, *Ancheta* / p. 10
 Red., *Colocviile „Scrisul Românesc”: Omul sau opera?* / p. 10
 Ruxandra Cesereanu, *Milan Kundera – Nemurirea* / p. 11
 Red., *Cărți primite la redacție* / p. 11
 Gabriela Nedelcu-Păsărin, *Romanul „de prag”* / p. 12
 Dumitru Radu Popa, *De ce doborâm OZN-uri?* / p. 13
 Adrian Sângeorzan, *Oppenheimer* / p. 14
 Dan Duțescu, *Poem: Albastru absolut* / p. 14
 Carmen Firan, *De la Templul lui Hercule-Amman la Băile Herculeane* / pp. 15, 16
 Dumitru Drincianu, *Dependențele lumii de azi* / p. 17
 Rodica Grigore, *Oameni și cai* / pp. 18, 19
 Emanuel D. Florescu, *Membranele înțelegerii din epoca spiritului* / p. 19
 Geo Constantinescu, *Adrian Cioroianu – Frumoasă era Sena pe sub florile mele* / p. 20
 Anda Simion, *Sensibilități licențioase* / p. 21
 Adrian Bodnaru, *Versuri: Foarte aproape de tine – ca de două treimi* / p. 21
 Ion Parhon, *Tradiție și continuitate* / p. 22
 Red., *Okeanos: „Familia”; „Dacoromania”* / pp. 22, 23
 Dodo Niță, *Un artist de grafică futuristă* / p. 23
 Mihai Fircă, *Un om și poezia sa* / p. 23
 Emilian Ștefărtă, *Zilele unui Colos* / p. 24

Continuare din p. 1

Florea FIRAN

Ilie Constantin

Evoluția ascendentă a poeziei sale atrage atenția criticii literare prin volumul *Coline cu demoni* (1970) postfațat de Al. Călinescu, și este distins cu Premiul Uniunii Scriitorilor. Comentând acest volum, Ion Pop, în lucrarea sa *Poezia unei generații* (1973), remarcă în lirica lui Ilie Constantin „undurii resurecțional-paradoxiste” unde „însăși imaginea colinelor cu demoni asociază doi termeni în semnificativă opoziție”: „Fiul amurgului sunt și mă bate/ lungul vacarm de singurătate,/ în care toate urlă spre mine/ și tac doar demonii de pe coline.// Trupul lor însă nu-i spre vedere,/ suflul lor arde lumea de sfere/ și-i contemplarea pieire lină/ a nenumiților de pe colină.”

Din 1962, Ilie Constantin intră în presă ca redactor la „Scân-teia” (1962-1965), apoi la Studioul Cinematografic București, la secția scenarii (1965-1967), de unde va fi dat afară împreună cu Nicolae Velea, apoi la revista „Luceafărul” (1968-1973). Colaborează la „Gazeta literară”, „Viața Românească”, „Tribuna”, „Contemporanul”, „Iașul literar”, „Cronica”, „Orizont”, „Vatra”, „Steaua” etc. În „România literară” și „Luceafărul” susține o perioadă „Cronica literară”.

Încercările insistente ale Securității de a-l racola ca informator l-au determinat să recurgă la soluția exilului (pe care o va explica și în teza de doctorat). Vor fi ani de izolare și căutare de sine, de absență din literatură într-un spațiu străin. Într-o poezie scrisă mai înainte chiar exprima premoniția destinului său: „În zvârcolirile de lașitate/ îmi simt destinul ca pe-un arest./ O, sub drapelele violente/ m-aș năpusti către marele Vest!” (*Soare-Apune*). Momentul se ivește în 1974 când obține o bursă în Italia, la Perugia, de unde după două luni solicită și obține azil politic în Franța și se stabilește la Paris. Mai bine de opt ani este obligat să presteze diferite meserii pentru a supraviețui, cum este cea de portar la un parking subteran sau de funcționar public, apoi redactor la o revistă a Ministerului Francez al Apărării, trăind sentimente contradictorii pe care și le exprimă într-un interviu cu Al. Cistelean: „Mă gândesc adesea la dublul ocean prin care privesc spre România: cel al distanței geografice – care dă o adâncime de regret, culpabilitate și confuzie – apoi cel al distanței temporale, devastatoare (dar și cei din țară îl cunosc)”. În 1982 obține cetățenia franceză și începe să colaboreze la revistele „Cahiers de l’Est”, „Ethos”, „Limite”, „Mele”, „Revista Scriitorilor Români”. Intră în relații cu scriitori din exilul românesc, cuplul Monica Lovinescu-Virgil Ierunca îi înlesnesc o vizită la Emil Cioran care îl primește cu bunăvoință, îi citește poeme în manuscris, îl îndrumă și îl încurajează. Lui Cioran îi dedicase în 1967 poezia *Din infinit, poate de sus*, introdusă ulterior în volum: „Din infinit, poate de sus, o mână mă crea/ și mă greșea sau mă-ntocmea în multe chipuri./ eu începeam să fiu, deși nici înainte/ nu cred că eram lipsă.// Ce suferință, vai, să fii alcătuit!// Și toată starea mea era durere,/ și mâna mă crea de undeva, poate de sus,/ iar eu urlam neconținut/ din spaima și durerea magmei mele: «NU! Nu face asta!»” Frecventează și citește din creația sa în Cenaclul de la Neuilly condus de Leonid M. Arcade.

Fire modestă, Ilie Constantin este remarcat ca un scriitor „exilat atipic: nu vorbește la Europa Liberă, nu semnează proteste, „nu se bucură de atenția” *Săptămânii* și a lui Artur Silvestri, cum observa Al. Călinescu.

→

Abonamente
Scrisul Românesc

Abonați-vă la Revista „Scrisul Românesc” și veți avea un prieten apropiat. Abonamentele se fac prin rețeaua proprie și Poșta Română, se pot achita la sediul revistei sau în contul: RO 03BRDE170SV21564261700, Agenția Mihai Viteazul, Craiova.
 Costul unui abonament anual cu taxele incluse este de 115 lei. Pentru abonații din străinătate este de \$ 145 sau de € 130. Informații primiți la tel.: 0722.75.39.22; Fax: 0251.413.763 sau la adresa de email: scrisulromanesc@yahoo.com

Scrisul Românesc
Revistă de cultură

Fondată la Craiova, în 1927,
de către criticul D. TOMESCU.
Serie nouă, din 2003,
întemeiată de FLOREA FIRAN

Editată de:
Fundatia – Revista
Scrisul Românesc

ISSN 1583-9125

Revistă înregistrată la OSIM
cu nr. 86155 din 11.04.2007

Membră A.R.I.E.L.

Redacția

Director:
Florea FIRAN

Colegiul redacțional:
Adrian CIOROIANU
Andrei CODRESCU
Eugen NEGRICI
Gheorghe PĂUN
Dumitru Radu POPA
Lucian Bernd SĂULEANU
Monica SPIRIDON
Emilian ȘTEFĂRTĂ

Redactori:
Mihai ENE
Mihai FIRICĂ
Emanuel D. FLORESCU
Ion PARHON
Lucian-Florin ROGNEANU

Redactori asociați:
Florentina ANGHEL
Dan IONESCU
Gabriela NEDELICU-PĂSĂRIN

Corectură:
Claudia MILOICOVICI

Tehnoredactare:
Georgiana OPRESCU

Arhivă online:
Alexandru OPRESCU

Redacția și Administrația:

Craiova, Str. C-tin Brâncuși, nr. 24
Tel./Fax: 0722753922; 0251/413.763
E-mail: scrisulromanesc@yahoo.com
Web: www.revistascrisulromanesc.ro
Cont: RO03BRDE170SV21564261700
BRDE Agenția Mihai Viteazul, Craiova

Abonamentele se pot face la sediul
redacției: Str. Constantin Brâncuși,
nr. 24, Craiova, județul Dolj
sau scrisulromanesc@yahoo.com
Responsabilitatea opiniilor exprimate
aparține integral autorilor.
Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

Tiparul: Tipografia PRINTEX
Craiova, str. Electroputere, nr. 21,
tel. 0251 580431

→ În Franța publică poezie numai în limba franceză, aproape jumătate din creația sa, pentru care este distins cu Chevalier de l'Ordre des Arts et des Lettres (1999). Curajul său de a scrie toată viața poeme în limba de adopție a fost recunoscut de critici literari francezi, între care Alain Paruit și prietenii săi. Primul volum apărut, într-un tiraj restrâns, este *Desprinderea de timp* (1981). În *Cuvânt înainte* autorul explică „psihologia formei de alienare poetică din perioada realismului-socialist”. Au urmat *L'Ailleurs (În-altă parte)*, (1983), *Rivage antérieur (poèmes)* (1986), *Le lettré barbare* (1994), *La Chute vers le zénith*, proză, pentru care obține Grand Prix de la Jeunesse de la Société des Gens des Lettres de France. Volumul premiat este de fapt un „basm inițiativ” pe tema *Tinerete fără bătrânețe și viață fără de moarte* de Petre Ispirescu, plasat în Franța sec. XVII. Eroul (Christophe Quaterments) este un martor al unei istorii din care a fost exclus, remarca Mircea Angheliescu. Romanul, refuzat de mai multe ori de către diverse edituri, a fost publicat la prestigioasa editură Galimard în 1989 în opt mii de exemplare, după mărturisirile autorului. A fost tradus în limba română în 1995 la Cartea Românească cu titlul *Căderea spre zenit* și în 2008 la Paralela 45, cu o traducere revăzută și îmbunătățită.

În 1991 se înscrie la Institutul Național de Civilizații și Limbi Orientale unde își susține, sub coordonarea profesoarei Catherine Durandin, doctoratul în filologie cu tema *Complicité fertile – poètes roumains, 1951-1973 (Complicitatea fertilă – poeți români, 1951-1973)*, în care valorifică experiența recenziilor publicate în revistele „Lucefărul” și „România literară” strânse ulterior în volumul *Despre prozatori și critici* (1973). Folosind aspecte autobiografice, într-un capitol al tezei realizează un tablou general al situației de supraviețuire sau de afirmare profesională a poezilor români din perioada respectivă, iar în capitolul *Un itinéraire poétique* schițează „portretul robot al poetului NN” prin care prezintă reprezentanți ai generației sale. În alte culori îi caracterizează pe A. Toma, Eugen Frunză, Victor Tulbure în opoziție cu Eugen Jebeleanu sau Nina Cassian pe care îi consideră talentați. Teza este publicată în română la Editura Dacia din Cluj (1994).

Începând cu 1966, când se desprinde de „coșmarul obligatoriei inspirației realism-socialiste” poezia sa capătă alte nuanțe și o tentă curajoasă: „În clipele acestea poate moartea/plutește peste noi, a câta oară?/ Tu o auzi cum își rotește/ aripile în zbor stăruitor./ Dar trupul tău înalt, izbind catargul/ împinge-n zări corabia, zvâcnit,/ iar plânsul tău în pânze sfârâmat/ ne trece ca un cântec peste moarte.” (*Cântecul sirenelor*) Volumele *Clepsidra* (1966) și *Bunavestire* (1968) atrag atenția criticii prin recenzii încurajatoare din principalele reviste culturale.

În 1969 îi apare culegerea retrospectivă *Fiara*, volum pe care criticul Nicolae Balotă îl comentează elogios în volumul său *Labirint* (1980), urmat de *Coline cu demoni* (1970). În 1972, cu un an înainte de a emigra, îi apare în condiții grafice deosebite volumul *Celălalt*, bine primit de critica literară, din care reproducem

un fragment din poemul ce dă titlul cărții: „Pe malul râului în întuneric/ la țărmlul trecerii și neîntoarcerii/ Nu văd nimic, peștera cerului e stinsă,/ Aud cum umblă apa./ M-am aplecat adânc pe râu și tot nu-l văd: e apa doar un strat al întunericului?! Mă încovoi asemeni unui pod nesigur,/ O, nu pe mine vreau să mă zăresc,/ ci râul însuși!/ Tot mai aproape-i apa, Doamne,/ ființa ei pe care în zadar/ stăruie să se așeze./ Mă încovoi tot mai primejdios,/ și iată mă prăbușesc pe râu./ Și-un strigăt mă înecă, fiindcă simt/ de jos în sus cum mă izbește în obraz/ celălalt chip al meu -/ precum un pește odios!” Volumul este comentat și de Ion Negoitescu în unul dintre studiile sale de critică literară, fiind difuzat în 1986 la BBC într-o emisiune în limba română.

Au urmat *Desprinderea de țărml* (1995), *Neguțătorul de săbii/Le Marchand de sabres* (1997), *De aproape și de departe* (1998), *Înainte de plecare* (1998), *Departe, în trecutul apropiat* (2000), *La rădăcinile depărtării/Aux racines du lointain* (1999), *Plata luntrașului. Poeme* (1998), *Dublul ochean* (2000), *Intransigențe în harem* (2002), *Mulțimea Singurătate* cu o prefață de Al. Călinescu (2003), *Limba imperiului/Le langue de l'empire* (2003), *Oglinzi ale vidului* (2005), *Entuziasmul melancolic* (2007) *Pânda sufletului/Lâme aux aguets* (2008), ș.a. Acest ultim volum este un eseu critic consacrat poeziei din secolul XX în România, despre care Eugen Negrici scria: „Sub impulsul apărării valorilor regăsite mulți scriitori români reintroduși în circuit după un număr de ani de exil intern sau extern... au fost primiți cu simpatie și chiar au devenit intangibili sub raport critic... Din păcate, în cazul lui Ilie Constantin, al celui care a ales să-și dea suferința cu var și să-și urmeze drumul în deplină tăcere, nu a avut loc acest fenomen de simpatie și chiar de mitizare pe care îl precipită recuperarea larilor căminului național”.

Până la plecarea din țară Ilie Constantin susține o activitate intensă de traducător atras mai ales de poeți italieni, tălmăcirile le strânge în antologii din lirica lui Eugenio Montale, *Poeme*, în colecția „Cele mai frumoase poezii” (1967), Giovanni Arpino, *Anii maturității*, roman (1968), Umberto Saba, *Canțonierul* (1970), Mario de Micheli, *Avangarda artistică a secolului XX* (1970), Teresa Maria Morigliani ș.a. Publică un florilegiu de poezie italiană în volumul antologic intitulat *Cântecele altora* (1972), în care include pe Guido Cavalcanti, Vincenzo Cardarelli, Giuseppe Ungaretti, Eugenio Montale, Salvatore Quasimodo, Ugo Foscolo, Elio Filippo Accrocca, Umberto Saba ș.a. *Poeți români/Poètes roumains*, vol. I 1995; vol. II 1996; *Cântecele altora* (1998). Alcătuieste două volume de „însemnări despre poeți și cărți de poezie, scrise între 1967-1971”: *Despre poeți* (1971) și *A doua carte despre poeți* (1973), *Despre prozatori și critici* (1973).

În 1998 îi apare volumul *Plecarea prin luptă (scrisori recitate, dialoguri, confidențe)* cu un *Cuvânt înainte* de Alexandru Condeescu, în care strânge corespondența primită de-a lungul anilor pe care acum o comentează retrăindu-și perioadele de creație, iar în partea a doua reproduce interviuri acordate înainte și după 1989, răspunzând la unele întrebări chiar incomode și încercând să releve împlinirile și eșecurile destinului său literar. *Plecarea*

prin luptă este un volum prin care autorul se reîntoarce prin literatură în comunitatea spirituală de unde a plecat. Primele scrisori îi sunt adresate de Emil Cioran, o corespondență îndelungată o are cu Miron Radu Paraschivescu, cel care îi va acorda tot sprijinul când Ilie Constantin începe să publice, apoi scrisorile semnate de Mircea Popescu, aflat la Roma, Ion Caraion, cu poetul iugoslav Miodrag Pavlovič, Florin Mugur, Marin Sorescu, Emil Brumaru, Ioan Alexandru, Dorin Tudoran, Dumitru Radu Popa. Volumul cuprinde „dialoguri și confidențe” respectiv interviurile pe care i le-au luat Florin Mugur, Adrian Păunescu, Al. Cistelean, Al. Călinescu, importante pentru clarificarea unor momente și aspecte din viața și activitatea sa, dar și pentru istoria literară.

Din august 2002 Ilie Constantin revine în țară și își reeditează parte din cărțile sale alături de altele noi, pe care le scrie tot în limba franceză și le traduce în română, dintre care: *Mulțimea singurătate. Versuri 1964-1994*, cu o prefață de Al. Călinescu (2003), volum de autor cu o selecție riguroasă din întreaga sa operă poetică; *Familia scrisă. Caietul mamei* (2004), jurnal al despărțirii de familie (soție și trei copii) și a unor momente importante a vieții sale de scriitor în România și Franța. Volumul cuprinde și transcrierea unui manuscris autobiografic (*Caietul mamei*) aparținând Raliței Constantinescu din care autorul va folosi informații în romanul său *Tinerii noștri bunici*, comentat elogios de Valeriu Cristea, considerată cea mai bună carte a sa de proză, roman liric în patru părți (variațiuni) pe aceeași temă autobiografică. Este evocat Bucureștiul copilăriei sale și figura mamei. Înaintea emigrării publicase alte romane, între care *Vacanța, o plecare* (Ed. Albatros, 1965) și *Căinele înlăcrimat* (Ed. Eminescu, 1970), „roman în patru părți” și altă parte cu jurnalul de călătorie în Italia, precum și câteva povestiri. În 2006 îi apare la Paralela 45 volumul *Amnios. Antologie de poezie 1956-2006*.

Autorul este distins cu Premiul Uniunii Scriitorilor pentru poezie (1970), Premiul Opera Omnia Frontiera Poesis, Satu Mare (1998), Premiul Național de Poezie „Mihai Eminescu” (2002), Premiul Național „Serile de la Brădiceni” (2008) și Premiul Opera Omnia la Festivalul Internațional de Literatură „Tudor Arghezi” (2009).

Scriitorul încetează din viață la 5 februarie 2021 în București. ■

Constantin
CUBLEȘAN

Eminescu Internarea la „Caritas”

La 28 iunie 1883, „orele 7 seara”, conform procesului verbal încheiat de comisarul C. N. Nicolaescu, la Baia „Mitrașevski”, Mihai Eminescu este ridicat în cămașă de forță și internat la stabilimentul Dr. A. Șuțu, „Caritas”, de pe strada Plantelor nr. 9. Internarea s-a făcut fără niciun fel de act medical sau oficial, după cum prevedea legea în privința „smintiților”, totul bazându-se doar pe indicația lui T. Maiorescu, încă din zorii zilei când a și achitat acolo suma necesară pentru găzduirea gazetarului pe o perioadă, probabil scurtă, căci mentorul Junimii, care se grăbea în acea zi să țină și o pledoarie la Curtea de conturi, dar mai ales să plece în vacanță în străinătate, a crezut (probabil!) că astfel Eminescu se va liniști, după cerința lui P. P. Carp („Dar mai liniștiți-l pe Eminescu”), mulțumit că astfel își îndeplinise *obligatia* față de oficialii politici ai vremii, dar și știind că internarea la balamuc a gazetarului însemna, de fapt, scoaterea lui definitivă din presă. „La internarea din 1883, lui Eminescu nu i s-a întocmit niciun act medical (...) în arhiva stabilimentului nu există nimic scris despre Eminescu. (...) Dacă Șuțu l-a «spitalizat» pe Eminescu ca pe un ins a cărui alienare s-a datorat îmbolnăvirii de sifilis, el trebuia să pomenească, oricât de succint, formele de manifestare în public a respectivei nebunii. Nu a făcut-o, cu toate că Legea i-o cerea în mod expres. Mai mult, doctorul Șuțu a eliberat un fals certificat medical, substituindu-se comisiei medicale care, conform Legii, trebuia să stabilească dacă era sau nu cazul ca Eminescu să fie închis într-un ospiciu. (...) Capac la toate, deși l-a condamnat definitiv și pretins științific pe Eminescu, doctorul A. Șuțu nu prezintă un singur simptom, barem, depistat de el însuși, în urma internării «protejatului» lui Maiorescu” (Călin I. Cernăianu, *Conjurația anti-Eminescu*, 2001). Cu toate acestea, *pacientului* începe să i se aplice un tratament sever.

Vestea internării lui Eminescu la „Caritas” se răspândește imediat. Ziarul „Românul”, care se afla în polemică cu Eminescu, scrie în numărul său din 1 iulie: *Aflăm cu sinceră părere de rău că d. Mihai Eminescu, redactor la ziarul „Timpul”, tânăr plin de talent și înzestrat cu un deosebit geniu poetic, a căzut greu bolnav. Sperăm că boala sa nu va fi decât trecătoare și că în curând vom putea anunța deplina sa însănătoșire.*

Luând act de îmbolnăvirea subită a lui Eminescu și internarea în sanatoriul Dr. Șuțu, grăbit să-i plătească acestuia o poliță pamfletară, Al. Macedonski publică o epigramă care v-a inflama și indigna profund opinia publică, făcându-i ulterior viața socială aproape insuportabilă. Iată epigrama:

„Un X... pretins poet-acum
S-a dus pe cel mai jalnic drum...
L-aș plânge dacă-n balamuc
Destinul lui n-ar fi mai bun,
Căci până ieri a fost năuc
Și nu e azi decât nebun.”

Reacția publică la citirea epigramei este de-a dreptul sadică împotriva lui Macedonski.

Prietenul acestuia, Cincinat Pavelescu, își amintește: „Revistele au început să-l insulte zilnic. Prietenii l-au părăsit. Colaboratorii au migrat. Mizeria l-a copleșit. Ani de zile a trăit în lipsurile cele mai groaznice. Nu mai avea nici mobile, nici cărți, nici haine, nici servitori. Când năluca lui palidă și slăbănoagă se zărea pe la colțurile străzilor laterale, inspira o milă amestecată cu spaimă. Când lipsa îl chinuia prea crud, maestrul scria scrisori pline de elocință și le trimitea, solicitând împrumuturi, când prințului Sturdza, când lui Florin Costinescu, fost ministru de finanțe, când mătușii sale, doamna Smaranda Bucșan”. Ostilitățile s-au transferat și în critica și istoria literară, până aproape de zilele noastre.

În cele peste trei luni petrecute de Mihai Eminescu în stabilimentul „Caritas” (28 iunie 1883 - 20 octombrie 1883) dr. A. Șuțu l-a tratat considerându-l a fi luetic, din care cauză avea degenerescență neurotică. Diagnostic greșit, cum se va dovedi ulterior. T. Maiorescu opina că s-a făcut tot ce era posibil în cazul lui Eminescu: „Eu știu – îi scria la 19 octombrie surorii sale – că Eminescu a fost bine îngrijit la doctorul Șuțu. (...) El a trecut din mania delirantă în aceea de demență”. Precizarea venea ca replică la opinia acesteia din scrisoarea dată la 2 septembrie: „Îmbolnăvirea lui Eminescu a fost și rămâne pentru mine ceva adânc tulburător. Atunci am scris de îndată Clarei – tu erai deja plecat – opinând că ar trebui imediat internat într-unul din spitalele cele mai bune din străinătate (...) Oricât de bine ar fi el găzduit la Sutzo, pentru sănătatea lui nu se face nimic. Clara mi-a scris deseori despre el, despre noile simptome și despre faptul că este pierdut. Dar ce știm noi, ce știu de fapt toți medicii bucu-reșteni la un loc despre asta? Omul merită să încerce orice ca să fie salvat.” S-a dezvoltat ideea transferării lui Eminescu la Viena, mai ales cei apropiați căutând a-l determina pe T.

Gara de Nord, București, anii 1880

Maiorescu să accepte și să acționeze în acest sens. Așa se face că la începutul lunii octombrie încep diligențele în acest sens, pentru a fi internat la Döbling, la doctorul H. Obersteiner.

*

Plecarea la Viena are loc în dimineața zilei de 20 octombrie, cu trenul, din Gara de Nord, fiind însoțit de „amicul” Chibici și sub paza unui „îngrijitor”, desemnat din partea clinicii „Caritas”. Pe peron, pentru a-l conduce la plecare, la ora 9, a fost T. Maiorescu împreună cu fiica sa, Livia, care îi scrie mătușii sale relatând acest moment:

„Dragă mătușă Emilio,

Azi dimineață am văzut la gară pe Eminescu, care a plecat la Viena cu un păzitor și cu Chibici. El fusese adus în cupeu cu o oră înainte de plecarea trenului și, după cum ne povesti Gh. (Chibici, n.n., Ct.C.), trecuse foarte încântat prin străzile puternic luminate de soare, îi făcuseră mai cu seamă mare plăcere numeroasele acoperișuri noi de tinichea. Când ne apropiarăm de cupeu, păzitorul deschise fereastra (deja se aflau în tren, n.n., Ct.C.). Eminescu întinse îndată brațele afară, se puse la fereastră și făcându-și un «ocean» din degetul cel gros și din arătătorul ambelor mâini ce-l ținea la ochi și răsând foarte înveselit spre Papa: «Robert Mayer, marele moment, o conspirație și acolo marea domnișoară»; apoi scuipea de câteva ori, și începu să rădă și se așeză.

Păzitorul ridică geamul și E. continuă să vorbească, scuipea apoi de două ori în geam. În momentul plecării îl neliniști fluieratul și sunatul și începu să strige «Argus»; nu se ridică însă de pe canape. A devenit ceva mai slab, ceea ce se vede cu deosebire la mâinile lui, reduse acum la mânășite de copilă, cu păstrarea însă a gropițelor. E palid, ras ca și mai înainte, numai mustața-i e lungă și sprâncenele ciudat de stufoase. Unghiurile ochilor s-au lăsat în jos, ceea ce-i dă o înfățișare de chinez. Expresia este de om obosit, nu mai e nimic din fixitatea ce o avea în ziua în care, deja nebun, a fost ultima oară la noi, chiar în ziua internării lui. În total, un aspect destul de liniștitor. La drept vorbind, nu prea voiam să merg, te stăpânește un sentiment atât de dureros pentru el, aceasta însă dispăre cu totul la vederea-i. Nu știu cum să mă exprim, la un om sănătos așa califica o asemenea atitudine drept exaltată veselie. În tot cazul, el nu suferă deloc. Vocea-i și răsul lui sunt exact ca mai înainte, când făcea mare haz de anecdote, povești. Sutzo crede că nu prea e speranță de îndreptare. Acum s-a dus, fie spre a intra în Institutul de stat la Schlager, fie, de nu va fi loc acolo, la Leitersdorf, unde se află și Cerchez. Papa i-a scris și lui C. Popazu, care va fi la gară spre primire” (Text preluat din volumul: Ion Nica, *Eminescu. Structura somato-psihică* – 1972). ■

E
N
I
G
M
A

Invitatul Rubricii **ENIGMA** din acest număr este Adriana Cârțu care răspunde la întrebările:

1. Care este pentru dumneavoastră cel mai mare mister?
2. La ce întrebări nu aveți răspuns?
3. Ce vă neliniștește cel mai mult?
4. Dacă ar fi să numiți doar una dintre enigmele vieții/lumii noastre, care ar fi aceea?

**Adriana
CÂRȚU**

1. Cel mai mare mister este, fără îndoială, misterul creației. În cel mai vast sens al cuvântului. Începând cu sămânța minusculă care poartă în sine peste ani puterea vieții, și care odată pusă în pământ (re)devine viață, până la acea incidență de împrejurări favorabile care duce la nașterea unei ființe. O ființă nouă a fost și rămâne în continuare pentru mine un prilej de uluială și de pură jubilație. Și, desigur, *last but not least*, geniul creativ propriu atâtor iluștri semeni, de la acea scipire spontană, sau muncită, prin care se găsește o nouă cale sau o soluție, până la creația artistică. Mi s-a întâmplat chiar și mie să am senzația unui „dictat” atunci când dau formă simțirii, sau să mă mir

cu încântare când citesc câte un pasaj scris mai demult. Un prieten muzician spunea că în acele momente suntem „conectați la sursă”. Ei bine, acea sursă reprezintă pentru mine misterul suprem.

2. Cam la toate întrebările esențiale. Nu pot pricepe cu mintea mea ideea de infinit, nu pot pătrunde perfecțiunea universului și nici congruența condițiilor ideale care au dus la apariția vieții pe pământ. Nu cunosc factorii care au generat și întrețin miracolul fiziologic al organismelor vii. Și, într-o cu totul altă ordine de idei, nu înțeleg mecanismul psihologic care face ca atunci când banii câștigați îți pot asigura până la moarte existența, să vrei să câștigi tot mai mult.

3. Mă neliniștește incertitudinea legată de viitorul nostru ca omenire, în condițiile în care continuăm să ignorăm fiecare semnal de alarmă. Aici atitudinea noastră, ca să nu zic indiferența, față de daunele majore pe care le

aducem mediului se află în perfectă contradicție cu dorința, mai precis scuza, că cumului material ar asigura existența urmașilor. Într-un mediu devenit ostil nu va supraviețui nimeni. Și ar mai fi și problema inteligenței artificiale, dar acolo cred că la ora asta nu dispunem de informații clare. Scenariul dezvoltării unei conștiințe autonome a roboților este de-a dreptul înfricoșătoare. Singura mea consolare ar fi aceea că la vremea când asta s-ar putea întâmpla, și roboții ar hotărî că le stăm în cale, eu nu voi mai fi pe aici. Dar nici asta nu e sigur...

4. O enigmă majoră a vieții mele rămâne chestiunea predestinării. Nu am reușit să aflu în ce măsură ne putem controla sau influența singuri cursul vieții și în ce măsură căile alese sunt rezultatul „întâmplării”. Cele mai enigmatice rămân pentru mine acele întâlniri providențiale care-ți pot schimba cursul vieții și care, câteodată, se datorează, pur și simplu, deciziei de a te afla într-un anumit loc, la un anumit moment. ■

Poeme

Nerostite

Cred că oamenii ar trebui să se nască cu o limită de cuvinte: 10.000 pentru o viață, cred c-ar fi bine. Depinde de fiecare câte și cât de repede le folosesc. Un excentric dezordonat le-ar putea folosi pe toate într-o singură zi și să tacă pentru tot restul vieții. Sau folosiți-le cu moderație, ca suedezii, și vă vor ajunge toată viața. Dacă mori cu un număr de cuvinte nefolosite le poți lăsa moștenitorilor tăi. Adică uită-te la toți copiii aștia bogați din cafenea: tads yada yada. Toate moștenite. Una dintre ele și-a folosit cota dată în timp ce priveam cum o frunză galbenă dintr-un copac îmi cădea în farfurie.

Artă

Am cumpărat o pictură cu acest lac la un stand de artă în union square și am crezut că-i artă plastică dar acum văd lacul adevărat și mi-e rușine de undele lui după artă mai există natură după toate steagurile roșii investite în căutare de simulacre spuma primară scapă din imagine realitatea nu ajută în portretele sălbăticiilor sale așchii de revelație nu sunt de ajuns

ce fac rațele pentru noi
rațele nu pozează pentru sculpturi
lacurile nu stau în loc pentru picturi
rațele nu vor să fie atârinate și mâncate
dar știu ele câți artiști și bucătari se uită de pe mal?
tot ceea ce ne este accesibil
este acolo în primul rând pentru a fi mâncat
știu rațele că există
mai mulți artiști decât bucătari
în prospect park?

nu mai mult decât știm că trăim în ceea ce numim lume
care poate fi un parc

supravegheat și tradus

arta distruge natura
tehnologia distruge arta
natura oricare ar fi
va distruge oamenii

singurul păcat este reproducerea cu succes și sursa ei
este alegerea de-a fi om
obligați să fim propriii noștri prădători
un contract pe care l-am semnat și l-am uitat

din fericire canibalii își amintesc încă dar sunt puțini canibali cinstiți
de când am făcut simulacre nu-i recunoaștem ca opere de artă. ■

**Andrei
CODRESCU**

